

Pekka Honkakoski

Kaksi vuotta kalliomaalauksen kuvaamista: satakunta uutta kuvaa esiin kallioista

Suomen kalliomaalaukset ovat vanhimpia ihmisten tälle alueelle tekemiä kuvia, noin 4000–7000 vuotta sitten tehtyjä. Kokonaisuudessaan näyttää siltä, että kalliomaalaukset yrittävät kertoa meille erilaisesta maailmankuvasta ja ajattelusta kuin mitä meidän kulttuuriimme syntynyt ihminen osaa ajatella. Kuvien tulkinta muuttuu vieläkin haastavammaksi, kun kaikki kuvat eivät enää ole nähtävissä paljaalla silmällä. Esittelen tässä jutussa toteuttamani projektin, jossa kuvasin tunnettuja kalliomaalauskohteita tarkoitukseni selvittää, voinko saada kalliosta esille sellaisia kuvia, jotka ovat siinä olleet, mutta joita ihmissilmä ei enää kykene näkemään. Tein tämän soveltaen yhteen uudenlaisia menetelmiä sekä kuvaamisessa että kuvien käsittelyssä. Esittelen tässä myös joitain omia tulkintojani materiaalista, jota projektini tuotti, kuten mahdollisia uusia hahmoja.

Kuvat on otettu digitaalisella kameralla ns. rikosteknisen valaisun avulla, jonka luomiseksi hyödynsin luonnonvaloa. Tarkassa kuvauksessa varjot tulisi minimoida, ja onnistuakseni tässä kuvasin sellaisissa olosuhteissa, joissa sain valon ylhäältä pilvistä tai sumusta ja alhaalta tuleva valo ohjautui kalliioseiniin lumihangon tai peilikirkkaan vedenpinnan avulla.

Kuvat käsitellin menetelmällä (dStretch), joka perustuu digitaalisen kuvan 3 x 3 pikselin kokoisen matriisin keskihajonta-

arvojen laskemiseen. Tällä tavalla päästään näkemään sellaisia kuvia, joita ei paljaalla silmällä voi erottaa. Hankalien kuvien hahmotamisen apuna välkytin tietokoneella kahta eri tavalla värikäsiteltyä, mutta samasta kohtaa otettua valokuvaa, jolloin värit hyppivät tietokoneen näytöllä, mutta kuvioiden reunaviivat pysyivät paikoillaan.

Tavallisesti kalliomaalauksen kuvia on käsitelty punaväriä korostaen. Tässä projektissa kokeilemani menetelmä on alunperin NASA:n kehittämä. Arkeologit ovat käyttäneet sitä ulkomailla jo yli kymmenen vuoden ajan, mutta Suomessa sitä ei ole käytetty aiemmin tässä laajuudessa.

Projektini tuloksena kolmelta kalliomaalauspaikalta kertyi kahden vuoden aikana 9300 valokuvaa. Koostin materiaalin videodokumenteiksi, joissa esittelen alkuperäiset kuvat ja tulkintojani niistä. Videoissa näkyy myös kuvien ja kuvaryhmien sijainnit kalliossa ja suhteessa toisiinsa. Latasin videot internetiin ammattilaisten, harrastajien ja kaikkien esihistoriasta kiinnostuneiden ihmisten katseltaviksi ja arvioitaviksi. Ne löytyvät osoitteesta: <https://vimeo.com/pekkah>

Tulkintojani kuvamateriaalista

Sain menetelmäni myötä kallioista esiin uusia kuvia. Suomussalmen Hossan Värikallion

Projektiesittely: Kaksi vuotta kalliomaalauksen kuvaamista: satakunta uutta kuvaa esiin kallioista

kuvamäärä kaksinkertaistui yli 150 kuvaan tai kuvanosaan, laskentavasta riippuen. Laukaan Saraakalliolta löytyi 25 uutta kuvaa tai kuvanosaa. Ristiinan Astuvansalmelta löytyi viisi uutta kalliomaalauksia ja kymmenkunta uutta epäselvää kuvanosaa. Lisäksi Lemmin Ruominkapiasta kuvaamani materiaali sai minut pohtimaan uusia tulkintoja eräästä kohteen arvoituksellisesta maalauksesta. Suomen kalliomaalauksien kuvia on aiemmin pidetty pysähtyneinä, eikä niissä ole näyttänyt tapahtuvan juurikaan mitään. Toimintaan liittyviä kuvauksia on katsottu olevan ainoastaan yksi, Värikalliossa oleva nousevien eläinten ketju. Kuvaamani materiaalin perusteella tulkitsen, että kallioista löytyy jollain tavoin toimintaan liittyviä kuva-alueita viitisentoista. Jos tulkintani sekä kuvien että toimintakohtausten tiedettyä suuremmasta lukumäärästä osuvat oikeaan, projektini myötä syntynyt materiaali toivoakseni hyödyttää jatkossa kalliomaalauksen tutkimista ja tulkintaa.

Värikallio

Värikalliosta löytyi tulkintani mukaan aiemman 83 kuvan lisäksi saman verran lisää uusia kuvia. Noin 150–175 kuvalla tai kuvanosalla Värikallio olisi Pohjoismaiden laajin tunnettu kalliomaalauskohte. Tulkintani mukaan Värikalliosta on havaittavissa myös seitsemän kuvakokonaisuutta, joissa on kuvattu toimintaa. Materiaalini sai minut myös miettimään uusia näkökulmia joidenkin aikaisempiin kuvien tulkintoihin.

Värikalliolta on aikaisemmin tunnistettu kaksi kolmiopäistä ihmishahmoa. Löysin kuvia tutkiessani kolmannen vastavan hahmon (Kuva 1). Hahmoja on pidetty aiemmin miehinä jalkojen välin punaisuuden vuoksi, mutta voisiko kyseessä olla syntymään liittyvä tapahtuma? Yhden kolmiopäisen hahmon olkapäällä oleva lintu on tulkittu aikaisemmin joutseneksi, mutta pitkän jalkansa perusteella se voisi olla myös kurki. Muihin

Kuva 1. Värikallion kolmiopäisiä hahmoja. Kuva ja kuvankäsittely: Pekka Honkakoski.

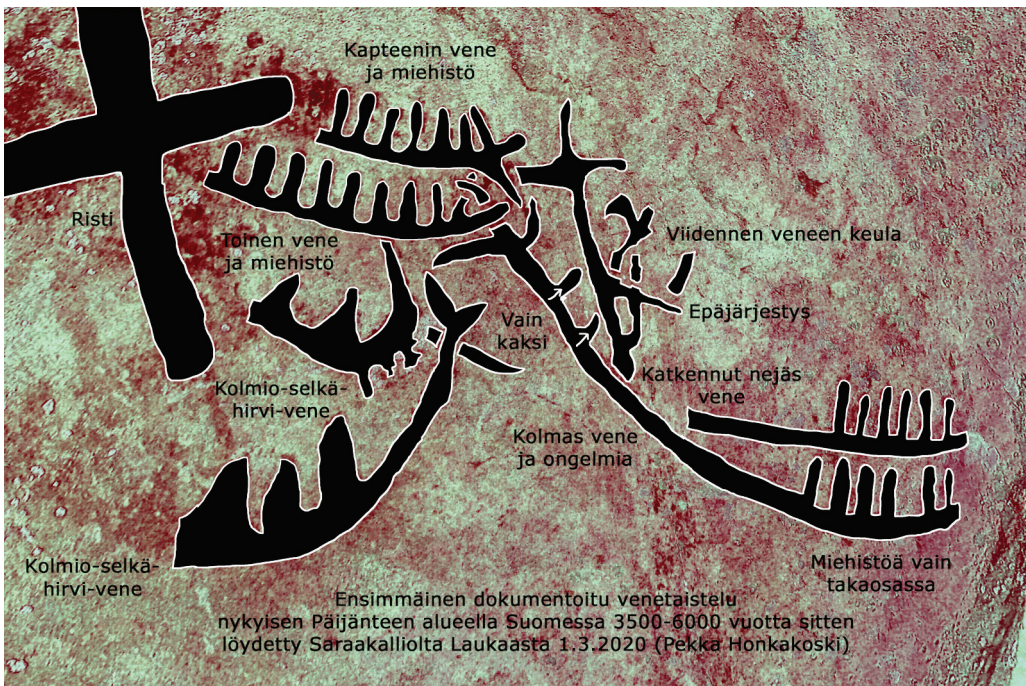
kuvioihin liittyviä ajatuksiani esittelen videoissa, näistä voi mainita kuunsirppihartiaiset miehet, jotka tulkinnassani vaihtuivat meren eläimiksi. Aiemmin naisen sukupuolielimenä tai kasvomaskina pidetty kolmiokuvio muuttui kolmeksi eläimeksi. Eräässä kuva-alueessa tulkitsen olevan erikoisen näköisiä eläinhahmoja ikään kuin pakenemassa jotain. Lisäksi kalliossa näyttää olevan ihminen, jolla on kädessään jonkinlainen ase.

Saraakallio

Laukaan Saraakalliolta tunnetaan 109 kuvaa. Tähän kohteeseen liittyvästä materiaalista tulkitsin 25 uutta kuvaa. Tärkeimpänä niistä pidän kuvaryhmää, joka tulkintani mukaan voisi esittää venetaistelua (Kuva 2). Jos tulkinta on oikea, olisi kyseessä Pohjoismaiden van-

hin kuvaus sellaisesta. Entuudestaan tunnettu pystyviivojen erikoinen jono tuli nyt aiempaa tarkemmin esille (Kuva 3). Voi olla, että se on vain pelkkä ihmisten muodostama jono, mutta voihan olla kyse myös tarinasta, jota me emme tarkemmin ymmärrä. Piirros on sarjakuvamainen, aivan kuin se olisi jonkinlainen kuvakirjoitus – ehkä yksi vanhimmista meidän alueellamme?

Saraakallion erityispiirre on kolmiot. Niitä on sekä eläinten selissä että veneissä. Saraakallion erikoisuus on meille venettä muistuttavat kuviot, joilla on hirven päät ja alaosassa jonkinlaiset kaarevat ulokkeet (Kuva 4). Näihinkin hahmoihin liittyvät kolmiot. Eräässä kuvassa hirvi näyttää synnyttävän mahan alla olevan reiän kautta jotain, mahdollisesti ihmisen? Mitä kolmiot ja erikoiset hirvisymbolit ovat tarkoittaneet tuon ajan maalareille? Tämä on kiehtova arvoitus.

Kuva 2. Saraakallion mahdollinen venetaistelun kuvaus. Kuva ja kuvankäsittely: Pekka Honkakoski.

Projektiesittely: Kaksi vuotta kalliomaalausten kuvaamista: satakunta uutta kuvaa esiin kallioista

Kuva 3. Saraakallion jono-kuvio. Kuva ja kuvankäsittely: Pekka Honkakoski.

Kuva 4. Saraakallion veneen ja hirven yhdistelmä. Kuva ja kuvankäsittely: Pekka Honkakoski.

Astuvansalmi

Mikkelin Ristiinan Astuvansalmella on piirroksia tiedetty olevan 78 kappaletta. Vaikka paikka on moneen kertaan hyvin tutkittu, niin sieltäkin löytyi vielä viisi uutta kalliomaalausta ja kymmenkunta epäselvää kuvanosaa. Astuvansalmen aiemmin näkymättömät hahmot ovat eläimiä ja ihmisiä sellaisissa kohdissa, joissa näyttää paljain silmin olevan maalaamatonta kalliopintaa. Astuvansalmi on jo aiemmin niin hyvin tutkittu, että löydöt eivät tuo oleellisesti uutta aikaisempiin tulkitoihin. Kaikki kuviot tulivat kuitenkin materiaalissani esiin tarkempina kuin aikaisemmin (Kuva 5).

Ruominkapia

Lemin Ruominkapian kivikautisten kalliomaalausten joukossa on erikoinen vierekkäisten pystyviivojen yhdistelmä, jolle ei ole tähän

mennessä löydetty selitystä. Kuvamateriaalini perusteella vaikuttaa, että siinä voisi olla kuva muinaisesta asumuksesta. Suomesta ei tunneta asumista tarkoittavia piirroksia kivikaudelta, joten kyseessä on arvaus. Ei ole pois suljettu, että kyseessä on jokin muu symboli, sellainen jota meidän kulttuurimme ei enää pysty tunnistamaan. Hyvin erikoinen kuvio joka tapauksessa on. Tarkempi dokumentaatio tästä kohteesta löytyy osoitteesta: <https://vimeo.com/526523331>

Kirjoittaja on lääkäri, joka harrastaa valokuvausta ja erilaisten menetelmien kokeilemistä kohteiden kuvaamisessa.

Pekka Honkakoski
pekka.honkakoski@sll.fimnet.fi

Kuva 5. Astuvansalmelta ennestään tunnettuja ja uusia kuvioita. Kuva ja kuvankäsittely: Pekka Honkakoski.